ודלמא לא עייל כלל וקאמר רחמנא תשמט ותיזיל עד חג הסוכות לא סלקא דעתך דכתיב [א] וחג האסיף בצאת השנה מאי אסיף אילימא חג הבא בזמן אסיפה הכתיב באספך אלא [א] מאי אסיף קציר ° וקים להו לרבנן דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ראש השנה וקא קרי לה בצאת השנה א"ל ר' ירמיה לר' זירא וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש א"ל [ב] לאו אמינא לך ° לא תפיק נפשך לבר מהלכתא כל [ג] מדות חכמים כן הוא [א] בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן [ב] כביצה מטמא טומאת אוכלין כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלין [ג] שלשה על שלשה מטמא מדרס שלשה על שלשה חסר נימא אחת אינו מטמא מדרס הדר א"ר ירמיה לאו מילתא היא דאמרי דבעו מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו אם תאמר דעייל ביד נכרי [ב] קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי ממאי דאקריבו דלמא לא אקריבו לא ס"ד דכתיב [ג] ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח [ד] ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלי מהיכן הקריבו אמר להן כל שלא הביא שליש ביד נכרי ודלמא עייל ולא קים להו ° אלא קים להו הכא נמי קים להו ודלמא לא עייל כלל אבל היכא דעייל ריבעא בין שליש לפחות משליש לא קים להו לא סלקא דעתך דכתיב [ד] והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש ואי ס"ד דלא עייל כלל בחמשה יומי מי קא מליא אלא מאי דעייל רבעא או דנקא אכתי בחמשה יומי מי קא מליא אלא מאי אית לך למימר[א] [ה] ארץ צבי כתיב בה ה"נ ארץ צבי כתיב בה מתקיף לה רבי חנינא ומי מצית אמרת דהאי אסיף קציר הוא והכתיב [ו] באספך מגרנך ומיקבך ואמר מר [ה] בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר א"ר זירא הא מילתא הואי בידן ואתא רבי חנינא שדא ביה נרגא[ב] אלא מנלן כדתניא רבי יונתן בן יוסף אומר [ז] ועשת את התבואה לשלש השנים אל

ודלמא לא עייל כלל. ואפילו לא התחילו להתבשל בשביעית קאמר רחמנא מצות שביעית לימשך איסורה עד חג הסוכות מלחרוש ולקצור: **לא ס"ד.** דלשתעי קרא אלא כשהביאו שליש דמוכח קרא אחרינא: **וחג האסיף בצאת השנה מאי חג האסיף.** אילימא דההוא שם סוכות ומשום דבא בזמן אסיפה למה לי דכתב בחד קרא תרי זימני הא כתיב בההוא קרא גופיה באספך את מעשיך: **אלא מאי אסיף קציר.** וה"ק וחג אשר הוא באספך את מעשיך מן השדה אסיף אשר אתה קוצר בו אינו משנה הנכנסת אלא משנה היוצאת ולמדך כאן שקציר החג הולך אחר שנה שעברה וקים להו לרבנן שאמרו התבואה אחר שליש דכל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה: **וקא קרי ליה בצאת השנה.** שהיא משנה היוצאת אלמא תבואה אחר שליש: **וקים להו לרבנן.** בתמיה וכי בקיאין הן בטיב גידול התבואה לדעת שאין התבואה ראויה לקצור בחג אא"כ הביאה שליש בשנה שעברה: **לא תפיק נפשך בר מהלכתא.** לפקפק בשיעור חכמים: **כל מדותם כך הוא.** מצומצמת: **חסר קורטוב.** מדה קטנה מאד אחד מס' בשמינית בלוג[ו]: **כביצה (א) אוכלים.** וקים להו לרבנן שאין בית הבליעה מחזיק לא פחות ולא יותר מביצת תרנגולת וכתיב בטומאת אוכלין (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת[ז]: **שלשה טפחים על שלשה טפחים מטמאים מדרס.** שיערו חכמים שכשיעור הזה ראוי לישיבה: **לאו מילתא היא דאמרי.** שהקשתי לומר וקים להו רבנן בין שליש לפחות משליש דודאי קים להו: **דעייל ביד נכרי.** שנתבשל עד שלא באו לארץ: **קצירכם.** ראשית קצירכם ומשראויה לקצור היא קרויה קציר: **ממחרת הפסח.** הוא יום הקרבת העומר ממחרת יום הראשון של פסח: **ודלמא עייל ולא קים להו.** מסקנא דמילתיה דר' ירמיה הוא ואי ס"ד לא קים להו דלמא עייל ביד נכרי ולא הוה קים להו: **ה"נ.** גבי תבואה הנקצרת בחג: **קים להו.** שהביאה שליש לפני ר"ה: **ודלמא לא עייל כלל.** בדקו עד שמצאו מתבואה עד[ג] שלא התחילה ליבשל כלל וממנו הביאו: **ארץ צבי.** מה צבי קל ברגליו מכל החיות אף א"י קלה לבשל פירותיה מכל הארצות הכי מפרש לה במס' כתובות בפרק בתרא (דף קיב.): **מי מצית אמרת דהאי אסיף קציר.** דקאמרת דהאי אסיף יתירא למידרשיה לשון קציר הוא: **והא כתיב.** בעלמא באספך מגרנך ומיקבך: **ואמר מר.** שלמדך הכתוב לעשות סכך של סוכה בפסולת גורן ויקב כגון קשין וזמורות דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ והאי חג האסיף נמי דקאמרת יתירא הוא משום דכתיב גביה באספך את מעשיך לאו יתירא הוא אלא זהו שם החג על שם שהסוכה מסוככת בפסולת גורן ויקב וה"ל כמאן דכתב וחג הסוכות בצאת השנה באספך מעשיך בזמן שהאדם אוסף אל הבית תבואה שבשדות: **הא מילתא הוה בידן.** היינו סבורין שנלמוד מכאן שהתבואה אחר שליש: **ואתא ר' חנינא שדא ביה נרגא.** לומר דהאי אסיף שפיר משתמע בלישנא דקרא ולאו יתירא הוא: **ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש.** שעשתה[ד] כשהיא בשליש בישולה: לגופיה

אלא מאי אסיף קציר. אבל מכל מקום פשטיה דקרא חג הבא בזמן אסיפה[א]: **וקרי** ליה בצאת השנה. מ"מ בהאי קרא לחודיה לא סגי אי לאו במועד שנת השמטה בחג הסוכות: **חסר** קורטוב. אחד משמונה בשמינית כדאיתא בפרק המוכר את הספינה (ב"ב צ.) ומדה הפחותה נקט ולאו דוקא דאפילו פחות מכאן ואפילו חסר טיפה אינו טובל: **ולא** קציר נכרי. ואף על גב דירושה היא להם מאבותיהם כדאיתא בע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נג:) דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ יש לו במה שזורע ומ"מ (דייק[ה]) התם שפיר משום אשרות שמדורות הראשונים: **דאקריבו** עומר והדר אכול. הקשה ר' אברהם אבן עזרא הא ממחרת הפסח היינו ט"ו בניסן שהוא מחרת שחיטת הפסח הנשחט בי"ד כדכתיב בפרשת מסעי[ח] ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה וזה היה בט"ו והשיב לו ר"ת דה"ק קרא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח כלומר מן הישן מצות וקלוי דהוא חדש אכלו בעצם היום הזה דהיינו ט"ז דאקריבו עומר והדר אכול וה"נ אשכחן ט"ז דאקרי בעצם היום הזה כדכתיב[ט] ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה[י] וא"ת ואמאי איצטריך למכתב שאכלו מן הישן הא פשיטא דמצות אכלו בלילה הראשונה ויש לומר דההיא אכילה לא חשיבה דסגי בכזית להכי אתא קרא למימר דעיקר אכילה היתה מן הישן ואתא קרא לספר שבחו של מן דכתי' (ב) ולא היה עוד לבני ישראל מן דאמרינן במדרש[כ] משל לתינוק שאוכל פת שעורין מפני שאין לו פת חטין ומקודם לכן היו יכולין לאכול מן הישן כשעלו מן הירדן בעשור לחדש אלא שמן היו חפצים יותר כל זמן שלא פסק להם ומיהו קשיא דבתוספתא דסוטה (פי"א) ובפ"ק דקדושין (דף לח. ושם) אמרינן שהיו מסתפקין במן שבכליהם עד ט"ז בניסן דכתיב[ל] וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ שמע מינה משאכלו חדש פסק ועל כרחך י"ל דט"ז נמי קרי ממחרת הפסח לפי שהוא יום מחרת אכילתו דנאכל בליל ט"ו ובפ' שני דחלה בירושלמי[מ] פלוגתא היא דאמוראי והכי איתא התם ר' יונה בעא קמיה דר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש אמר ליה למה לא עד כדון לחה אפילו יבשה אמר ליה ואפילו יבשה ואפילו קצורה מעתה ואפילו חיטין בעלייה כך אנו אומרים לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח א"ר יונה מאן[ו] דנפקית תהית דלא א"ל שנייה היא שמצות עשה דוחה ל"ת על דעת ר' יונה דאמר מצות עשה דוחה ל"ת אע"פ שאינו כתוב בצדה ניחא על דעת ר' יוסי דאמר אין מצות עשה דוחה לא תעשה אלא א"כ כתוב בצדה ממה שהיו תגרי נכרים מוכרין להם וכרבי ישמעאל דא"ר ישמעאל כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד נאמרו שבע שכבשו ושבע שחלקו התיב ר' בון בר כהנא הא כתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לאו בט"ו[ז] התיב ר' אלעזר בר יוסי קמיה דר' דוסא והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל לאו בחמשה עשר יצאו: **ומהיכן** הקריבו. משמע דאי לא הקריבו היו אסורין כל היום ולא כמ"ד במנחות פ' ר' ישמעאל (דף סח.) דאף בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר: **ה"נ** ארץ צבי. ובחמשה יומי קא מלו והא דאמר לעיל תבואה שנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה לענין שתהא ראויה לקצור אינה ממהרת להתבשל בחמשה יומי אבל הכא לענין עומר דכתי' (ויקרא כג) כרמל רך ומלא (ג) ועוד דלאחר גמר בישולה מאחרין אותן בשדות כדי שתתבשל יפה כדמשמע גבי (רבה[ח]) בפ' איזהו נשך (ב"מ עד:): אל

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) סנהדרין דף יג:, ב) [סוטה דף טז:], ג) כתובות קד. מנחות קג:, ד) [קידושין לז:], ה) סוכה יב., ו) ב"ב צ., ז) יומא פ., ח) במדבר לג ג, ט) ויקרא כג יד, י) [וע"ע תוס' קידושין דף לז: ד"ה ממחרת], כ) ספרי בהעלתך סי' פט עי"ש, ל) יהושע ה יב, מ) בריש הפרק.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כביצה מטמאה טומאת אוכלין דקים להו: (ב) תוס' ד"ה דאקריבו כו' שבחו של מן דכתיב בתריה וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד: (ג) ד"ה הכא נמי כו' כרמל רך ומלא סגי בה' יומי ועוד כו' בשדות כדי שתייבש יפה:

הגהות מהר"ב
רנשבורג

א] תוס' ד"ה אלא וכו' בזמן אסיפה. נ"ב וכפרש"י בד"ה אלא מאי אסיף וכו':

תורה אור השלם

א) וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסִף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאָסְפְּךָ אֶת מַעֲשֶׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה: [שמות כג, טז]

ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן: [ויקרא כג, י]

ג) וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: [יהושע ה, יא]

ד) וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְגָּל בִּקְצֵה מִזְרַח יְרִיחוֹ: [יהושע ד, יט]

ה) וְיַעַשׂ הַבָּא אֵלָיו כִּרְצוֹנוֹ וְאֵין עוֹמֵד לְפָנָיו וְיַעֲמֹד בְּאֶרֶץ הַצְּבִי וְכָלָה בְיָדוֹ: [דניאל יא, טז]

ו) חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ: [דברים טז, יג]

ז) וְצִוִּיתִי אֶת בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: [ויקרא כה, כא]

ליקוטי רש"י

חג הבא בזמן אסיפה. דהיינו סוכות [סנהדרין יג:]. **לא תפיק נפשך לבר מהילכתא.** כל דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן [סוטה טז:]. **כל מדות חכמים כן.** העמידוה יתד ולא תמוט [כתובות קד.]. **ממחרת הפסח.** יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחלה [יהושע ה יא]. **דנקא.** שתות. [שבת לה.]. **ארץ צבי.** ארץ ישראל [מגילה ו.]. ארץ ישראל שנקראת ארץ צבי כענין שנאמר נחלת צבי צבאות גוים (ירמיה ג) [דניאל ח ט]. **בפסולת גורן.** קשין. **ויקב.** פסולת יקב זמורות ואשכולות ריקנים. **שדא ביה נרגא.** קצצה בגרזן כלומר השיב תשובה נצחת [סוכה יב.].

עין משפט
נר מצוה

סז א מיי' פ"ד מהל' מקוואות הלכה א סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף א:

סח ב מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה א:

סט ג מיי' פכ"ג מהל' כלים הלכה א:

גליון הש"ס

גמ' וקים כו'. עי' יומא עט ע"א: **שם לא תפיק כו'.** סוטה טז ע"ב: **שם אלא קים להו** ה"נ קים להו. תמוה לי דאיך דומה זה לזה דלעיל שלא ראינו התבואה קודם ר"ה אלא עתה כשקוצרים אותה בסוכות ובאנו לדון מדרך כלל דכל שנקצרת בחג הביאה שליש קודם ר"ה בזה י"ל דלא קים להו בהך כללא משא"כ הכא דכשבאו לארץ ראו להתבואה שעדיין לא הביאה שליש ובזה בקיאין מה שהוא לראיית עין. והא בזה ודאי בקיאין כדקתני במתני' התבואה משהביאה שליש משמע דבלא הביאה שליש אין בו משום שביעית ולא משום מעשר ולא חיישינן דשמא הביאה שליש אע"כ דבזה בקיאין:

הגהות וציונים

א] [ובכתובות קיב ע"א מביא ראיה מירמיה ג נחלת צבי וצע"ק כאן וברש"י וע"ע גיטין נז ע"א] (גליון): ב] [פי' חתכו כחתיכת אילן בגרזן ערוך] (גליון): ג] תיבת "עד" מיותר (בארות המים): ד] צ"ל **עשייתה** כשהיא (ראש משביר), ועי' בתוס' ריש ע"ב: ה] [**דחי** כצ"ל וכן הוא בפרשת דרכים בדרך הקדש] (גליון): ו] בר"ש ריש פ"ב דחלה העתיק **מן דנפקי תהי בי** דלא אמרית ליה וכו', ור"ל כשיצאתי משם נתחרטתי שלא אמרתי לו שהיו יכולים לאכול מצה משום דעשה דוחה ל"ת (באה"מ): ז] צ"ל **בט"ז** (דפו"ר, וכ"ה בירושלמי חלה שם): ח] [צ"ל **רב**] (גליון):

רבינו חננאל

השביעית שנאמר וחג האסיף בצאת השנה וקיי"ל דהאי אסיף קציר הוא. וכן פירושו כל קציר הנקצר בחג הסוכות בצאת השנה כלומר מן השנה היוצאת הוא חשוב וקים לרבנן דכל תבואה שנקצרת בחג הסוכות בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וקרי ליה בצאת השנה. **ואמרינן ומי קים להו לרבנן בין פחות שליש לשליש.** ופרקינן לא תוקי ותפיק נפשך לבר מהלכתא כלומר אין לאדם להוציא עצמו מן ההלכה. ולדקדק איך יתכן דבר זה. דהא כל מדות חכמים כן הן במ' סאה טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו טובל. פי' קורטוב אחד מח' בשמיני' ופסול בתתק"ס ספל מים שהן שיעור המקוה אם חסרו חלק אחד מח' בשמינית. וכן כביצה מטמאה טומאת אוכלין כו'. אלמא קים להו בהני כולהו בין שליש לפחות משליש נמי קים להו. **ואתא ר' ירמיה למידק ולפרושי** הא סברא דקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש. מן העומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ שנאמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וגו' ש"מ מדכתיב ממחרת הפסח הוא דאכלו. אחר שהקריבו העומר אבל מקודם לכן לא אכלו. ואי אפשר להביא העומר ולהקריבו ממה שהביא שליש ביד נכרי אלא ממה שהיה בעת שנכנסו ישראל לארץ פחות משליש ואח"כ נתמלא אלמא קים להו ונדחת זו הדוקיא ואף זו שדקדקנו כי כל תבואה שהביאה שליש לפני ר"ה מן השנה שעברה היא חשובה מהאי קרא וחג האסיף בצאת השנה. ואוקימנה מאי אסיף קציר. **דחאה ר' חנינא ושדא בה נרגא** כלומר חתכו בחתיכת אילן בגרזן ופשטנה מהא דתניא ר' נתן בן יוסף אומר מה ת"ל

אל תקרי לשליש אלא לשליש והא מיבעי ליה לגופיה[א] כתיב קרא אחרינא א) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית. תנן התם (א) אהאורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה אמר רבה אמור רבנן באילן בתר חנטה גתבואה וזיתים בתר שליש דירק בתר לקיטה הני כמאן שוינהו רבנן הדר אמר רבה מתוך שעשויין פרכין פרכין אזלי רבנן בתר השרשה א"ל אביי ויצבור גורנו לתוכו ונמצא תורם[ב] מן החדש שבו על החדש שבו מן הישן שבו על הישן שבו מי לא תניא (ב) רבי יוסי בן כיפר אמר משום ר"ש שזורי הפול המצרי שזרעו לזרע מקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו השריש לאחר ר"ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש כיצד הוא עושה צובר גורנו לתוכו ונמצא תורם ומעשר מן החדש שבו על החדש שבו ומן הישן שבו על הישן שבו א"ל ר"ש שזורי קאמרת ר"ש שזורי סבר (ג) יש בילה ורבנן סברי אין בילה א"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל (ד) הלכה כרבי יוסי בן כיפר שאמר משום ר"ש שזורי מתקיף לה רבי זירא ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן אשתמיטתיה הא דאמר שמואל והכל הולך אחר גמר פרי

וצריכא

לגופיה. תשובה על מה נאכל בשנה השביעית: האורז והדוחן כו'. מיני קטניות הן דוחן מילי"ו: פרגין. מק"ו בלע"ז: מתעשרין לשעבר. במעשרות שנה שעברה אם שניה מעשר שני ואם שלישית מעשר עני: ומותרין בשביעית. אם השרישו ערב שביעית לפני ר"ה: ומתעשרים לשנה הבאה. בשנת לקיטתן אם משאר שני שבוע היא שאינה שביעית: בתר חנטה. לקמן (דף טו:) תנא לה בפירקין אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות מתעשר לשנה שעברה: ירק בתר לקיטה. כדאמרן לעיל (ד' יב.) ליקט ירק ערב ר"ה כו': הני. קטניות כמאן שוינהו שהלכו בהן אחר השרשה: מתוך שעשויין פרכין פרכין. מתוך שגורנן עשוי מעט מעט שאין נלקטין כאחד אלא היום לוקטין ומפרכין מעט ולמחר מעט ונמצאו חדש וישן מעורבין יחד הנפרכין לפני ר"ה עם הנפרכין לאחר ר"ה אם הולכין בהן אחר לקיטה כשאר ירק כשיבא מפריש מעשרותיו ה"ל מעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש[ג] אזלי בהו בתר השרשה שבשנה אחת משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעין אותן ומעשר פירות האילן וקטניות וירק מדרבנן הן(ה) ויכולת ביד החכמים לקבוע זמן לפי דעתם לכל אחד ואחד: פרכין פרכין. לשון זה נופל בקטניות כדאמרי' במסכת ביצה (דף יג:) מוללין מלילות ומפרכין קטניות בי"ט: ויצבור גורנו לתוכו. ומה בכך אם ישן וחדש מעורבין יצבור את כל הגורן לתוכו כלומר באמצעיתו שיהא הכל נבלל יחד יפה ונמצא כשיתרום ויעשר יהא מן החדש במעשר לפי מה שיש חדש בגורן ומן הישן לפי מה שיש ישן: מי לא תניא. דסמכינן אבילה לומר יפה נבלל ונמצא תורם מן החדש לפי מה שיש חדש ומן הישן לפי מה שיש ישן: פול המצרי. מין קטנית פאזול"י ודרכן לזורען לירק ולזרע והזורע לירק מתעשר אחר לקיטה והזורע לאכול את זרעו תורת קטניות עליו ומתעשר אחר השרשה וזה שזרעו לזרע והשריש מקצתו לפני ר"ה ומקצתו לאחר ר"ה: אין תורמין מזה. שמכירין בו שזרעוהו באחרונה על הנזרע בראשונה ולא מן הראשון על האחרון: כיצד הוא עושה. צובר גורנו לתוכו. יבלול אותו יפה לאחר שנתן מן הראשון בזוית זו ומן השני בזוית זו יחזור ויבררנו לאמצע הגורן שיהא כולו כאחד ונמצא תורם מן החדש שבו כו': יש בילה. יש לסמוך על הבילה לומר שיש משניהן בתוך המעשר לפי החשבון: אין בילה. אין סומכין על כך שיש לומר לא נבלל יפה ורובו של מעשר מן החדש או רובו מן הישן: חוץ מיין ושמן. המערב יין חדש עם הישן או שמן חדש עם הישן תורם ומעשר ממנו ויש במעשר שניהם כפי החשבון שדבר לח נבלל יפה אבל יבש אין סומכין בו על הבילה: אשתמיטתיה. לר' זירא הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי ותו אמרינן ואי אשמועינן הכל הולך אחר גמר פרי הוה אמינא אפילו תבואה וזיתים נמי קמ"ל הלכה כר' שמעון שזורי במאי דפליגי דבתבואה וזיתים לא פליגי (א) ולא אזלינן בהו אחר גמר פרי אבל במיני קטניות פליגי דר' שמעון אזיל בתר השרשה ורבנן לא אזלי למדנו דאשכח שמואל תנא דלא אזיל בתר השרשה בקטניות אלא אחר גמר פרי ועליה סמיך לפלוגי עליה דר' שמעון שזורי ועליה דהא מתניתין דתנינן לעיל האורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו כו' ואני לא ידעתי מאן הוא ההוא תנא: אשתמיטתיה לר' זירא הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי. ואף הקטניות לא הלכו בהן אחר השרשה וכי אמר שמואל הלכה כר' שמעון שזורי לא מטעמיה קאמר דאלו רבי שמעון שזורי טעמיה משום בילה וטעמא דשמואל משום דכוליה חדש הוא שגדל ונגמר אחר ראש השנה:

וצריכא

אל תקרי לשלש אלא לשליש. כלומר עשייתה כשהוא שליש בשולה ותימה דהדרא קושיא לדוכתיה דקאמר לעיל ודלמא לא עייל כלל וקאמר רחמנא תשמיט ותיזיל עד חג הסוכות וי"ל דהאי תנא לית ליה דרשה דלעיל: **מתוך** שעשויין פרכין. מתוך שגורנן מעט מעט שאין נלקטין ביחד אלא היום נלקטין ונפרכין מעט ולמחר מעט ונמצא חדש וישן מעורבין יחד אם הלכו בהם אחר לקיטה כשאר ירק לכך אזיל בהו בתר השרשה שבשנה אחת משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעים אותם ומעשר פירות האילן וקטנית וירק מדרבנן הם ויכולת ביד חכמים לקבוע זמן לכל אחד לפי דעתם כך פירש הקונטרס ותימה תינח מעשר דרבנן אלא שביעית דאורייתא הואי[ד] דינם בתר לקיטה כשאר ירק היכי אזלינן בתר השרשה להתיר בשביעית כשהשרישו בששית ושמא בשביעית בזמן הזה ורבי היא כדאמר גבי פרוזבול בפרק השולח (גיטין דף לו. ושם) א"נ כדתניא בת"כ(ו) מנין לאורז ודוחן ופרגין ושומשמין שהשרישו לפני ר"ה שכונסין אותן בשביעית ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית יכול אע"פ שלא השרישו ת"ל שש שנים תזרע ואספת ששה זורעים וששה אוספים ולא ששה זורעים ושבעה אוספים: **ויצבור** גורנו לתוכו. כלומר וכיון דיכול לתקן אמאי אזיל בתר השרשה ומסיק דרבנן סברי אין בילה ותימה מאי קא משני אכתי תקשי לר"ש שזורי דסבר יש בילה ואזיל בתר השרשה כדקתני בהדיא מקצתן השרישו וכסיפא דהך משנה נמי תנן בפרק ב' דשביעית (מ"ח) אר"ש שזורי פול המצרי שזרעו לזרע בתחלה כיוצא בהן כלומר בתר השרש' כאורז ודוחן ועוד מאי קשי' ליה ויצבור גורנו לתוכו נהי דמועיל לברירת גורן לענין חדש וישן לענין שניה הנכנסת לשלישית לא מהני דשניה מעשר שני שלישית מעשר עני וכן חמישית הנכנסת לששית ומיהו זה יכול לתקן שיפריש מעשר אחד ויחלל על מעות ויאכל המעות בירושלים והמעשר יחלק לעניים וקצת משמע בירושלמי דשביעית(ז) דשני מעשרות מעשר על ידי צבור גורנו: **פול** המצרי שזרעו כו'. סיפא דהסיא להאורז והדוחן היא ומוסיף אדרבנן שאף בפול המצרי הולכין בתר השרשה: **אמר** רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכה כר"ש שזורי. ברוב ספרים גרסינן בהקומץ רבה (מנחות ל: ושם) ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן ולא יתכן כדמוכח כאן דפריך ומי אמר שמואל הכי ועוד דא"כ קשיא דר' יונתן אדר' יונתן לפי הספרים דגרס התם א"ר יונתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי דמשמע בהני דוקא כדמוכח בבהמה המקשה (חולין עה:) ואע"פ שיש ספרים דגרסי בההיא אמר ר' יוחנן ולא[ה] יתכן במסכת כתובות בריש פרק אע"פ (דף נה.): **חוץ** מיין ושמן. לענין מעשר איירי והוא הדין מים לענין הזאה כפ' התערובות (זבחים פ.): **אחר** גמר פרי. אין זה אחר לקיטה דזמנין דנגמר לפני ר"ה ונלקט אחר ר"ה וכל ירק נמי הולכין בו אחר גמר פרי אלא דנקיט בכל דוכתי בתר לקיטה משום דלקיטה תכף לגמר פרי אבל הני אין לקיטתן בגמר פרי שממתין להן עד שיתייבשו ואין לקיטתן כאחד דמתייבשין פרכין פרכין אבל גמר פרי כאחת ולכך מותר לעשר לשמואל אף על גב דסבר אין בילה ותימה שמואל דאמר כמאן הא בין ר' שמעון שזורי בין רבנן מודו דאזלינן בתר השרשה דלפני ראש השנה כדפי'(ח) והוה ליה ישן ושמואל דאזיל בתר גמר פרי דלאחר ראש השנה הוה ליה חדש:

הוה

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ד מהל' שמיטה הלכה יא ופ"א מהל' מ"ש הל' ח סמג עשין קלו ולאוין רסה:

עא ב מיי' פ"ב מהלכות בכורים הלכה ז סמג עשין קלו וקלז טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ד:

עב ג מיי' פ"ב מהל' תרומות הל' י ופ"ב מהל' מעשר הלכה ה סמג עשין קלג קלה:

עג ד מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' יא ופ"א מהל' מ"ש הל' ג והל' ד ופ"ד מהל' שמיטה הל' יב סמג עשין קלה:

עד ה ו מיי' פ"א מהל' מ"ש הל' ח:

◆

רבינו חננאל

ועשת את התבואה לשלש השנים. א"ת לשלש אלא לשליש. פי' אני מצוה הברכה בשנה הששית שאפילו התבואה שהיא שליש מליאתה בשאר השנים עכשיו היא נחשבת מן השנה הששית ואינה מתבערת בשביעית וקראה הכתוב תבואה: **תנן התם בשביעית פ"ב האורז והדוחן** והפרגים והשומשמין שהשרישו קודם ר"ה מתעשרין לשעבר כו'. פי' בירושלמי אמר רב הונא שאי אפשר לעמוד על אלו מתי יביאו שליש. לפיכך אמרו כי השרשתו כמין פירי: **אמר רבה אמור רבנן אילן בתר חנטה.** דתנו רבנן אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה. תבואה וזיתים בתר שליש כדאמרינן. **ירק בתר לקיטה** נמי כדאמרינן הני דתנינן בהו בתר השרשה כמאן. לא כאילן ולא כתבואה ולא כירק. הדר אמר רבה מתוך שעשויין (א) פרגין פרגין פירוש משארי משארי ומשארא זו מתמלאה ומביאה שליש ועדיין זו לא (לי) נתמלאה. הכל לפי שומן המקום כיון שהשרשתם של כל הערוגות כאחת אמור רבנן חיובם במעשר בשעת השרשת' אם שנה שניה אם שלישית שלישי' לפי שזמן השרשה [בקטנית] ידוע הוא כגון הקליטה באילן. **ואקשי עליה אביי ויצבור גורנו בתוכו.** כלומר יעקרם הפרגין כלם כאחד ויערב אותם ויעשה הכל גורן אחד. ואע"פ שזו הערוגה הביאה שליש קודם זו הערוגה ויוציא מעשרותיו מתוכו שנמצא מעשר מן החדש על החדש שבו ומן הישן שבו על הישן שבו. כר' יוסי בן כיפר שאמר משום ר' שמעון שזורי בענין פול המצרי שזרעו לזרע. ופי' ר"ש שזורי ב) פול המצרי זרעו לזרע מתעשר לשעבר זרעו לירק מתעשר להבא. זרעו לזרע הוא חי ממי שנה שעברה זרעו לאכלו כירק הוא חי ממי שנה הבאה. **ופריק רבה ר"ש שזורי קא אמרת.** ר"ש שזורי סבר יש בילה ונעשה כולו אחד. ומתני' דקתני האורז והדוחן כו' לרבנן דפליגי עליה וסברי אין בילה. **ואמר משמא דשמואל הלכתא כר"ש שזורי** ואתקיפו עלה איני והאמר שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן מכלל שהפירות אין להם בילה ואמרינן אשתמיטתיה כלומר נעלמה ממנו הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פירי ולא [ס"ל] שמואל הלכה כר"ש שזורי משום דקסבר יש בילה דהא לית ליה לשמואל בילה בפירות אלא משום שהולך אחר גמר פירי:

חשק שלמה על ר"ח א) עי' היטב בערוך ערך פרכן. ב) ר"ל דר"ש שזורי פירש בתוספתא פ"ב דשביעית דאם זרעו לזרע וכו' וע"ש היטב.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) שביעית פרק ב' מ"ז, ב) מנחות דף ל: [תוספ' שביעית פ"ב], ג) [זבחים פ.], ד) [מנחות ל: ע"ש], ה) לעיל דף יב. ע"ש בתוד"ה תנא, ו) בהר פרשתא א ה"ז, ז) פ"ב ה"ה, ח) לעיל ד"ה ויצבור.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אשתמיטתיה כו' דבתבואה וזיתים לא פליגי והכל מודים דלא אזלינן:

◆

תורה אור השלם

א) וּזְרַעְתֶּם אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן: [ויקרא כה, כב]

◆

ליקוטי רש"י

פול המצרי. מין קטנית (ושמן) [ושמו] פאזול"א. שזרעו לזרע. דאם זרעו לירק הוה אזיל מעשר דידיה בתר לקיטה כדמפרש בר"ה (יג:) אבל מיני קטנית בתר השרשה אזלי. ויצבור גורנו לתוכו. כלומר מערבן יפה ויתרום. ונמצא. חדש שבתוך התרומה מתקן את החדש הנשאר וישן שבתרומה מתקן את הישן הנשאר [מנחות ל:]. יש בילה. אי איפשר שלא יבלול [בכולן] וסמכינן [עלה]. אין בילה. אין סומכין על כך דזימנין דלא מיבליל בכוליה [זבחים פ.].

◆

הגהות וציונים

א] בכת"י נוסף לגופיה: ב] בכת"י נוסף ומעשר, וכ"ה ישר וכמו להלן בסמוך (דק"ס): ג] נראה דכאן הס"ד, ומתחיל הדיבור **אזלי בהו בתר השרשה.** שבשנה וכו': ד] צ"ל דאורייתא **הוא ודינם** בתר (גנזי יוסף), ובתוס' הרא"ש הגי' דאורייתא **היא ואי דינה** בתר: ה] צ"ל **לא** (בארות המים, והיינו שבכתובות מייתי לה אפלוגתא דרב ור' יונתן, דכן גורסים התוס' דמנחות בסוגיא דכתובות "ר' יונתן" ולא כלפנינו שם "ר' נתן"):